

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૧૫] ૩ એસ.સી.આર. ૬૭૨

તારામણી પારખ

વિરુદ્ધ

એમ.પી. રાજ્ય અને અન્ય

(ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૪૫૬/૨૦૧૫)

૧૬ માર્ચ, ૨૦૧૫

(ટી.એસ. ઠાકુર અને આદર્શ કુમાર ગોયલ, ન્યાયમૂર્તિઓ)

ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩: કલમ ૪૮૨ – ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમો ૪૮૮-એ/૩૪ હેઠળ પતિ વિરુદ્ધ દાખલ કરવામાં આવેલી ફોજદારી કાર્યવાહી – હાઈકોર્ટે કાર્યવાહી રદ કરી – અપીલ પર, ઠેરવ્યું: સામાવાળા નંબર ૨-પતિએ વાસ્તવમાં અપીલકર્તા-પત્નીને હેરાન કરી હતી

અને તેની સાથે ફૂરતાભર્યું વર્તન કર્યું હતું કે કેમ તે ટ્રાયલનો વિષય છે પરંતુ આ તબક્કે એમ કહી શકાય નહીં કે કોઈ કેસ બનતો નથી – આમ, ટ્રાયલ પહેલાં કાર્યવાહી રદ કરવી, તેથી, અનુમતિપાત્ર નથી.

અપીલ મંજૂર કરતા, કોર્ટે ઠેરવેલ કે:

૧. જો આરોપો વાહિયાત હોય અથવા કોઈ કેસ ન બનાવતા હોય અથવા જો એવું માની શકાય કે કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ થયો છે, તો કાર્યવાહી રદ કરી શકાય છે પરંતુ જો ટ્રાયલ કરવા યોગ્ય કેસ હોય તો કોર્ટ એક સંસ્કરણ અથવા પ્રતિ-સંસ્કરણની વિશ્વસનીયતા અથવા અન્ય બાબતોમાં જતી નથી. વૈવાહિક કેસોમાં, જ્યારે સર્વગ્રાહી આરોપો મૂકવામાં આવે ત્યારે કોર્ટોએ સાવધ રહેવું જોઈએ, ખાસ કરીને એવા સંબંધીઓ સામે કે જેઓ સામાન્ય રીતે દંપતીની બાબતો સાથે સંબંધિત હોતા નથી. ફરિયાદ વાંચવાથી, એવું માની શકાય નહીં કે જો આરોપો સાબિત થયેલા ગણવામાં આવે તો પણ કોઈ કેસ બનતો નથી. સામાવાળા નંબર ૨ અને તેના માતા-પિતા વિરુદ્ધ ફરિયાદ કરનારને હેરાન કરવાના આરોપો છે જેણે તેને સાસરી છોડવા માટે મજબૂર કરી હતી. અત્યારે પણ તે સાસરીથી અલગ રહેવાનું ચાલુ રાખે છે કારણ કે તેને સાસરીમાં સુરક્ષા અને સલામતી અને યોગ્ય વાતાવરણના અભાવની આશંકા છે. અપીલકર્તાને વાસ્તવમાં હેરાન કરવામાં આવી છે અને તેની સાથે ફૂરતા કરવામાં આવી છે કે કેમ તે ટ્રાયલનો વિષય છે પરંતુ આ તબક્કે એમ કહી શકાય નહીં કે કોઈ કેસ બનતો નથી. [પેરા ૧૦, ૧૪ અને ૧૫]

નીલુ ચોપરા અને અન્ય વિરુદ્ધ ભારતી (૨૦૦૯) ૧૦ એસ.સી.સી. ૧૮૪; મનોજ મહાવીર પ્રસાદ ખેતાન વિરુદ્ધ રામ ગોપાલ મોદ્દાર અને અન્ય (૨૦૧૦) ૧૦ એસ.સી.સી. ૬૭૩; ૨૦૧૦ (૧૨) એસ.સી.આર. ૨૮૯; ગીતા મેહરોત્રા અને અન્ય વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય (૨૦૧૨) ૧૦ એસ.સી.સી. ૭૪૧; ૨૦૧૨ (૯) એસ.સી.આર. ૬૪૧; અમિત કપૂર વિરુદ્ધ રમેશ ચંદ્ર અને અન્ય (૨૦૧૨) ૮ એસ.સી.સી. ૪૬૦; કૈલાશ ચંદ્ર અગ્રવાલ અને અન્ય વિરુદ્ધ યુ.પી. રાજ્ય અને અન્ય (તારીખ ૦૬/૦૯/૨૦૧૪ ના રોજ નક્કી થયેલ ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૦૫૫/૨૦૧૪) – સંદર્ભ લીધેલ.

કેસ લો સંદર્ભ

(૨૦૦૯) ૧૦	એસ.સી.સી. ૧૮૪	સંદર્ભ લીધેલ.	પેરા ૬
૨૦૧૦ (૧૨)	એસ.સી.આર. ૨૮૯	સંદર્ભ લીધેલ.	પેરા ૬
૨૦૧૨ (૯)	એસ.સી.આર. ૬૪૧	સંદર્ભ લીધેલ.	પેરા ૬
(૨૦૧૨) ૮	એસ.સી.સી. ૪૬૦	સંદર્ભ લીધેલ.	પેરા ૧૦

ફોજદારી અપીલ અધિકારક્ષેત્ર: ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૪૫૬/૨૦૧૫.

મિસેલેનિયસ ક્રિમિનલ કેસ નંબર ૯૭૫૯/૨૦૧૨ માં ગ્વાલિયર ખાતેની મધ્યપ્રદેશ હાઈકોર્ટના તારીખ ૨૦/૦૨/૨૦૧૩ ના જજમેન્ટ અને ઓર્ડર પરથી.

પ્રદીપ અગ્રવાલ, લાલ પ્રતાપ સિંહ, ઉમેશ પ્રતાપ સિંહ, રુચિ કોહલી અપીલકર્તા તરફે.

આકાંક્ષા તિવારી, એમ. એસ. મંગલા, શિવ સાગર તિવારી સામાવાળા તરફે.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ આદર્શ કુમાર ગોયલ દ્વારા આપવામાં આવેલ.

૧. પરવાનગી મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૨. આ અપીલ મિસેલેનિયસ ક્રિમિનલ કેસ નંબર ૯૭૫૯/૨૦૧૨ માં ગ્વાલિયર ખાતેની મધ્યપ્રદેશ હાઇકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૨૦ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૩ ના જજમેન્ટ અને ઓર્ડર વિરુદ્ધ દાખલ કરવામાં આવી છે.

૩. અપીલકર્તાના લગ્ન ૧૮ નવેમ્બર, ૨૦૦૯ ના રોજ સામાવાળા નંબર ૨ સાથે થયા હતા. તેણીએ ૧૯ મે, ૨૦૧૧ ના રોજ ફરિયાદ નોંધાવી હતી જેમાં આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે સામાવાળા નંબર ૨ અને તેના માતા-પિતાએ દહેજની માંગણી સાથે તેને હેરાન કરી હતી જે કૂરતા સમાન છે. જેના કારણે ગ્વાલિયરના હુજરત કોતવાલી પોલીસ સ્ટેશનમાં ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમો ૪૯૮-એ/૩૪ હેઠળ ગુનો નંબર ૧૫૮૧૧ તરીકે એફ.આઈ.આર. નોંધાઈ હતી. તપાસ બાદ સામાવાળા નંબર ૨ અને તેના માતા-પિતા વિરુદ્ધ ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવી હતી જે જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ, ગ્વાલિયર સમક્ષ ક્રિમિનલ કેસ નંબર ૧૬૩/૧૨ તરીકે નોંધવામાં આવી છે.

જ. સામાવાળા આરોપીઓએ કાર્યવાહી રદ કરવા માટે ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની કલમ ૪૮૨ હેઠળ હાઇકોર્ટમાં એવી રજૂઆત કરી હતી કે અપીલકર્તાનું વર્તન સૌહાર્દપૂર્ણ નહોતું અને આરોપીઓના પ્રયત્નો છતાં તે તેના વર્તનમાં સુધારો કરવામાં નિષ્ફળ રહી હતી અને તેના પિતા તેને ૨૨ મે, ૨૦૧૦ ના રોજ તેમની સાથે લઈ ગયા હતા. પતિએ હિન્દુ મેરેજ એક્ટની કલમ ૯ હેઠળ અરજી દાખલ કરી હતી. મધ્યસ્થીની કાર્યવાહીમાં અપીલકર્તાએ જણાવ્યું હતું કે તે તેના પતિ સાથે રહેવા માંગતી નથી. ત્યારબાદ, સામાવાળાએ ૨૬ એપ્રિલ, ૨૦૧૧ ના રોજ છૂટાછેડાની અરજી દાખલ કરી હતી જે પેર્મિટિંગ હતી. ત્યારબાદ અપીલકર્તાએ તારીખ ૧૯ મે, ૨૦૧૧ ના રોજ વાદગ્રસ્ત ફરિયાદ દાખલ કરી હતી જેમાં ખોટા આક્ષેપો હતા.

પ. અપીલકર્તા દ્વારા અરજીનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો.

ડ. હાઇકોર્ટે આ કોર્ટના નીલુ ચોપરા અને અન્ય વિરુદ્ધ ભારતી, મનોજ મહાવીર પ્રસાદ ખેતાન વિરુદ્ધ રામ ગોપાલ મોદ્દાર અને અન્ય અને ગીતા મેહરોત્રા અને અન્ય વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય ના જજમેન્ટો પર આધાર રાખીને ઠેરવ્યું કે કોઈ ચોક્કસ આરોપો ન હોવાથી, આરોપીઓ વિરુદ્ધની ફોજદારી કાર્યવાહી કોર્ટની પ્રક્રિયાના દુરુપયોગ સમાન છે. તે મુજબ, હાઇકોર્ટે ફોજદારી કાર્યવાહી રદ કરી હતી.

૭. ઉપરોક્ત બાબતથી નારાજ થઈને અપીલકર્તાએ આ કોર્ટનો આશરો લીધો છે.

૮. અમે પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા છે અને રેકૉર્ડની તપાસ કરી છે.

૯. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે આપેલા દહેજથી સંતોષ ન હોવાને કારણે અને અપીલકર્તાનો પરિવાર આવી માંગણીઓ પૂરી કરવામાં અસમર્થ હોવાને કારણે આરોપીઓના આચરણને લીધે અપીલકર્તાને સાસરી છોડવાની ફરજ પડી હતી. અપીલકર્તા સાસરીમાં રહેવા અને છોડવાની ફરજ પડ્યા પછી પણ ઘરે પાછા ફરવા આતુર હતી પરંતુ આરોપીઓએ તેને પાછી લઈ જવાની ના પાડી હતી. પતિએ છૂટાછેડાની અરજી દાખલ કરી છે જેનો કોઈ કાયદાકીય આધાર નથી. અપીલકર્તાએ છૂટાછેડાની અરજી દાખલ કર્યા પછી ફરિયાદ એ કારણસર નોંધાવી હતી કે અપીલકર્તાને અગાઉ આશા હતી કે મામલો સૌહાર્દપૂર્ણ રીતે ઉકેલાઈ શકે છે. તેણીની બધી આશાઓ ગુમાવ્યા પછી જ તેણે તેની સાથે કરવામાં આવેલી કૂરતાના સંબંધમાં ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરવી પડી હતી. કલમ ૪૮૨ હેઠળની કાર્યવાહીમાં હાઈકોર્ટ માત્ર એવા અવલોકન સાથે કાર્યવાહી રદ કરી શકે નહીં કે આક્ષેપો સર્વગ્રાહી હતા. રદ કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ ભાગ્યે જ કરી શકાય છે અને તે પણ ત્યારે જ જ્યારે આરોપો સાચા માનવામાં આવે તો પણ કોઈ કેસ ન બનતો હોય અથવા જ્યાં ફરિયાદ વાહિયાત હોય અથવા કાયદેસર રીતે જાળવવા પાત્ર ન હોય. એફ.આઈ.આર. માં

અપીલકર્તાએ ખાસ ઉલ્લેખ કર્યો છે કે આરોપીઓએ તેને મહેલાં મારીને અને માર મારીને દહેજ માટે હેરાન કરી હતી. એવો ઉલ્લેખ પહેલેથી જ કરવામાં આવ્યો હતો કે આરોપીઓએ તેને તેની ચીજવસ્તુઓથી વંચિત કરી હતી.

૧૦. સામાવાળા આરોપીઓના વિદ્વાન વકીલે હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા વાદગ્રસ્ત આદેશને સમર્થન આપ્યું હતું.

૧૧. રદ કરવા સંબંધિત કાયદો સુસ્થાપિત છે. જો આરોપો વાહિયાત હોય અથવા કોઈ કેસ ન બનાવતા હોય અથવા જો એવું માની શકાય કે કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ થયો છે, તો કાર્યવાહી રદ કરી શકાય છે પરંતુ જો ટ્રાયલ કરવા યોગ્ય કેસ હોય તો કોર્ટ એક સંસ્કરણ અથવા પ્રતિ-સંસ્કરણની વિશ્વસનીયતા અથવા અન્ય બાબતોમાં જતી નથી. વૈવાહિક કેસોમાં, જ્યારે સર્વત્રાહી આરોપો મૂકવામાં આવે ત્યારે કોર્ટોએ સાવધ રહેવું જોઈએ, ખાસ કરીને એવા સંબંધીઓ સામે કે જેઓ સામાન્ય રીતે દંપતીની બાબતો સાથે સંબંધિત હોતા નથી. અમે આ મુદ્દા સાથે કામ કરતા આ કોર્ટના નિર્ણયોનો સંદર્ભ લઈ શકીએ છીએ. અગાઉના નિર્ણયોનો ઉલ્લેખ કરતા, અમિત કપૂર વિરુદ્ધ રમેશ ચંદ્ર અને અન્ય માં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"૨૭.૧. જોકે સદર કોડની કલમ ૪૮૨ હેઠળ કોર્ટની સત્તાઓની કોઈ મર્યાદા નથી પરંતુ જેટલી વધુ સત્તા છે, તેટલી વધુ યોગ્ય કાળજી અને સાવચેતી આ સત્તાઓનો

ઉપયોગ કરવામાં રાખવાની છે. ફોજદારી કાર્યવાહી રદ કરવાની સત્તા, ખાસ કરીને, સદર કોડની કલમ ૨૨૮ ના સંદર્ભમાં ઘડવામાં આવેલા આરોપને રદ કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ ખૂબ જ કરકસરપૂર્વક અને સાવચેતી સાથે અને તે પણ વિરલ માં વિરલ કેસોમાં જ કરવો જોઈએ.

૨૭.૨. કોર્ટે એ કસોટી લાગુ કરવી જોઈએ કે શું કેસના રેકૉર્ડ અને તેની સાથે સબમિટ કરાયેલા દસ્તાવેજો પરથી કરવામાં આવેલા અસંદિગ્ધ આરોપો પ્રથમ દ્રષ્ટિએ ગુનો સ્થાપિત કરે છે કે નહીં. જો આક્ષેપો એટલા સ્પષ્ટપણે વાહિયાત અને સ્વાભાવિક રીતે અસંભવિત હોય કે કોઈ પણ સમજદાર વ્યક્તિ ક્યારેય આવા નિષ્કર્ષ પર ન પહોંચી શકે અને જ્યાં ફોજદારી ગુનાના મૂળભૂત ઘટકો સંતોષાતા ન હોય ત્યારે કોર્ટ હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે.

૨૭.૩. હાઈકોર્ટે બિનજરૂરી હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં. આરોપ ઘડવાના અથવા આરોપ રદ કરવાના તબક્કે કેસમાં સજા થશે કે નહીં તે ધ્યાનમાં લેવા માટે પુરાવાની કોઈ ઝીણવટભરી તપાસની જરૂર નથી.

૨૭.૪. જ્યાં જ્યાંની દેખીતી નિષ્ફળતાને રોકવા માટે અને ગૌણ કોર્ટો દ્વારા કરવામાં આવેલી કોઈ ગંભીર ભૂલને સુધારવા માટે આવી સત્તાનો ઉપયોગ અત્યંત આવશ્યક હોય, તેવા કેસોમાં પણ હાઈકોર્ટે શરૂઆતમાં જ ફરિયાદપક્ષની કાર્યવાહીને તેની અંતર્ગત સત્તાઓના ઉપયોગમાં દબાવી દેવા માટે હસ્તક્ષેપ કરવામાં અનિરુદ્ધ દાખવવી જોઈએ.

૨૭.૫. જ્યાં સદર કોડની કોઈપણ જોગવાઈમાં અથવા અમલમાં રહેલા કોઈપણ વિશિષ્ટ કાયદામાં આવી ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરવા અથવા સંસ્થા કરવા અને ચાલુ રાખવા માટે સ્પષ્ટ કાયદાકીય અવરોધ ઘડવામાં આવ્યો હોય, ત્યારે આવો અવરોધ આરોપીને વિશિષ્ટ સુરક્ષા પૂરી પાડવા માટેનો હોય છે.

૨૭.૬. વ્યક્તિની સ્વતંત્રતા અને ફરિયાદ કરનાર અથવા ફરિયાદપક્ષના ગુનેગારની તપાસ કરવા અને તેના પર કાર્યવાહી કરવાના અધિકાર વચ્ચે સંતુલન જાળવવાની કોર્ટની ફરજ છે.

૨૭.૭. કોર્ટની પ્રક્રિયાનો ઉપયોગ પરોક્ષ અથવા આખરી/છૂપા હેતુ માટે કરવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં.

૨૭.૮. જ્યાં કરવામાં આવેલા આરોપો અને રેકૉર્ડ અને તેની સાથે જોડાયેલા દસ્તાવેજો પરથી જણાય છે તેમ મુખ્યત્વે "સિવિલ રૉગ" ને જન્મ આપે છે અને રચના કરે છે જેમાં "ગુનાહિતતાનું કોઈ તત્વ" નથી અને ફોજદારી ગુનાના મૂળભૂત ઘટકોને સંતોષતું નથી, ત્યાં કોર્ટ આરોપ રદ કરવામાં ન્યાયી હોઈ શકે છે. આવા કેસોમાં પણ કોર્ટ પુરાવાના વિવેચનાત્મક વિશ્લેષણ પર ઉતરશે નહીં.

૨૭.૯. અન્ય એક ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ સાવચેતી જે કોર્ટોએ રાખવાની છે તે એ છે કે તે રેકૉર્ડ પરના તથ્યો, પુરાવા અને સામગ્રીની તપાસ એ નક્કી કરવા માટે કરી શકતી નથી કે ત્યાં પૂરતી સામગ્રી છે કે જેના આધારે કેસ સજામાં પરિણમશે; કોર્ટ મુખ્યત્વે આરોપોને સંપૂર્ણ રીતે લેવામાં આવે તો તે ગુનો બને છે કે કેમ અને જો એમ હોય તો, શું તે કોર્ટની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ છે જે અન્યાય તરફ દોરી જાય છે તેની સાથે સંબંધિત છે.

૨૭.૧૦. તે ન તો જરૂરી છે અને ન તો કોર્ટને તપાસ એજન્સીઓ દ્વારા એકત્રિત કરવામાં આવેલા પુરાવાની સંપૂર્ણ તપાસ કરવા અથવા તેની કદર કરવા માટે કહેવામાં આવે છે કે તે નિર્દોષ છૂટકારો કે સજાનો કેસ છે.

૨૭.૧૧. જ્યાં આરોપો સિવિલ કલેમને જન્મ આપે છે અને ગુનો પણ બને છે, ત્યાં માત્ર સિવિલ કલેમ જાળવવા પાત્ર હોવાને કારણે તેનો અર્થ એ નથી કે ફોજદારી ફરિયાદ જાળવી શકાતી નથી.

૨૭.૧૨. કલમ ૨૨૮ હેઠળ અને/અથવા કલમ ૪૮૨ હેઠળના તેના અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગમાં, કોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે કે કોઈ ગુનો જાહેર થયો નથી અથવા તેના નિર્દોષ છૂટકારાની શક્યતા છે તે માટે આરોપી દ્વારા આપવામાં આવેલી બાહ્ય સામગ્રીને ધ્યાનમાં લઈ શકતી નથી. કોર્ટે ફરિયાદપક્ષ દ્વારા રેકૉર્ડ અને તેની સાથે જોડાયેલા દસ્તાવેજોને ધ્યાનમાં લેવાના રહેશે.

૨૭.૧૩. આરોપ રદ કરવો એ સતત ફરિયાદની કાર્યવાહીના નિયમનો અપવાદ છે. જ્યાં ગુનો વ્યાપકપણે

પણ સંતોષાય છે, ત્યાં કોર્ટે શરૂઆતના તબક્કે તેને રદ કરવાને બદલે ફરિયાદની કાર્યવાહી ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવા તરફ વધુ ઝુકાવ રાખવો જોઈએ. કોર્ટ પાસેથી દસ્તાવેજો અથવા રેકૉર્ડ્સની ગ્રાહ્યતા અને વિશ્વસનીયતા નક્કી કરવાના હેતુથી રેકૉર્ડ્સની ગોઠવણી કરવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવતી નથી પરંતુ તે પ્રથમ દ્રષ્ટિએ રચાયેલ અભિપ્રાય છે.

૨૭.૧૪. જ્યાં ચાર્જશીટ, સદર કોડની કલમ ૧૭૩(૨) હેઠળનો અહેવાલ, મૂળભૂત કાયદાકીય ખામીઓથી પીડાતો હોય, ત્યાં કોર્ટ આરોપ ઘડવા માટે તેના અધિકારક્ષેત્રમાં હોઈ શકે છે.

૨૭.૧૫. ઉપરોક્ત કોઈપણ અથવા બધા સાથે જોડાયેલ, જ્યાં કોર્ટને લાગે છે કે તે સદર કોડની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ થશે અથવા ન્યાયનું હિત અન્યથા તરફેણ કરે છે, તો તે આરોપ રદ કરી શકે છે. આ સત્તાનો ઉપયોગ એક્સ ડેનિટો જસ્ટિસિયા એટલે કે વાસ્તવિક અને નોંધપાત્ર ન્યાય કરવા માટે કરવાનો છે જેના વહીવટ માટે જ કોર્ટો અસ્તિત્વમાં છે.

(સંદર્ભ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય વિરુદ્ધ સ્વપન કુમાર ગુહા
 [(૧૯૮૨) ૧ એસ.સી.સી. ૫૬૧: ૧૯૮૨ એસ.સી.સી.
 (કિ) ૨૮૩: એ.આઈ.આર. ૧૯૮૨ એસ.સી. ૯૪૯];
 માધવરાવ જીવાજીરાવ સિંધિયા વિરુદ્ધ સંભાજીરાવ
 ચંદ્રોજીરાવ આંત્રે [(૧૯૮૮) ૧ એસ.સી.સી. ૬૯૨:
 ૧૯૮૮ એસ.સી.સી. (કિ) ૨૩૪]; જનતા દળ વિરુદ્ધ
 એચ.એસ. ચૌધરી-[(૧૯૯૨) ૪ એસ.સી.સી. ૩૦૫:
 ૧૯૯૩ એસ.સી.સી. (કિ) ૩૬: એ.આઈ.આર. ૧૯૯૩
 એસ.સી. ૮૯૨]; રૂપન દેઓલ બજાજ વિરુદ્ધ કંવર પાલ
 સિંહ ગિલ [(૧૯૯૫) ૬ એસ.સી.સી. ૧૯૪: ૧૯૯૫
 એસ.સી.સી. (કિ) ૧૦૫૯]; જી. સાગર સૂરી વિરુદ્ધ
 યુ.પી. રાજ્ય [(૨૦૦૦) ૨ એસ.સી.સી. ૬૩૬: ૨૦૦૦
 એસ.સી.સી. (કિ) ૫૧૩]; અજય મિત્રા વિરુદ્ધ એમ.પી.
 રાજ્ય-[(૨૦૦૩) ૩ એસ.સી.સી. ૧૧: ૨૦૦૩
 એસ.સી.સી. (કિ) ૭૦૩]; પેપ્સી ફૂડ્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ
 સ્પેશિયલ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ [(૧૯૯૮) ૫
 એસ.સી.સી. ૭૪૯: ૧૯૯૮ એસ.સી.સી. (કિ) ૧૪૦૦:
 એ.આઈ.આર. ૧૯૯૮ એસ.સી. ૧૨૮]; યુ.પી. રાજ્ય
 વિરુદ્ધ ઓ.પી. શર્મા-[(૧૯૯૬) ૭ એસ.સી.સી. ૭૦૫:

૧૯૯૬ એસ.સી.સી. (કિ) ૪૯૭]; ગણેશ નારાયણ
 હેગડે વિરુદ્ધ એસ. બંગારપ્પા-[(૧૯૯૫) ૪
 એસ.સી.સી. ૪૧: ૧૯૯૫ એસ.સી.સી. (કિ) ૬૩૪];
 ઝંડુ ફાર્માસ્યુટિકલ વર્ક્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ મોહમ્મદ
 શરાફુલ હક-[(૨૦૦૫) ૧ એસ.સી.સી. ૧૨૨: ૨૦૦૫
 એસ.સી.સી. (કિ) ૨૮૩]; મેડચલ કેમિકલ્સ એન્ડ
 ફાર્મા (પી) લિમિટેડ વિરુદ્ધ બાયોલોજિકલ ઈ.
 લિમિટેડ-[(૨૦૦૦) ૩ એસ.સી.સી. ૨૬૯: ૨૦૦૦
 એસ.સી.સી. (કિ) ૬૧૫: એ.આઈ.આર. ૨૦૦૦
 એસ.સી. ૧૮૬૯]; શેક્સન બેલ્થિસોર વિરુદ્ધ કેરળ
 રાજ્ય-[(૨૦૦૯) ૧૪ એસ.સી.સી. ૪૬૬: (૨૦૧૦)
 ૧ એસ.સી.સી. (કિ) ૧૪૧૨]; વી.વી.એસ. રામા શર્મા
 વિરુદ્ધ યુ.પી. રાજ્ય-[(૨૦૦૯) ૭ એસ.સી.સી. ૨૩૪:
 (૨૦૦૯) ૩ એસ.સી.સી. (કિ) ૩૫૬]; ચુંદુર શિવ રામ
 કૃષ્ણ વિરુદ્ધ પેટ્ટી રવીન્દ્ર બાબુ [(૨૦૦૯) ૧૧
 એસ.સી.સી. ૨૦૩: (૨૦૦૯) ૩ એસ.સી.સી. (કિ)
 ૧૨૯૭]; શિવનંદન પાસવાન વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય
 [(૧૯૯૭) ૧ એસ.સી.સી. ૨૮૮: ૧૯૯૭ એસ.સી.સી.
 (કિ) ૮૨]; બિહાર રાજ્ય વિરુદ્ધ પી.પી. શર્મા-[(૧૯૯૨

સપ્લિ (૧) એસ.સી.સી. ૨૨૨: ૧૯૯૨ એસ.સી.સી.
 (કિ) ૧૯૨: એ.આઈ.આર. ૧૯૯૧ એસ.સી. ૧૨૬૦];
 લાલમુનિ દેવી વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય [(૨૦૦૧) ૨
 એસ.સી.સી. ૧૭: ૨૦૦૧ એસ.સી.સી. (કિ) ૨૭૫];
 એમ. કૃષ્ણાન વિરુદ્ધ વિજય સિંહ-[(૨૦૦૧) ૮
 એસ.સી.સી. ૬૪૫: ૨૦૦૨ એસ.સી.સી. (કિ) ૧૯];
 સવિતા વિરુદ્ધ રાજસ્થાન રાજ્ય-[(૨૦૦૫) ૧૨
 એસ.સી.સી. ૩૩૮: (૨૦૦૬) ૧ એસ.સી.સી. (કિ)
 ૫૭૧] અને એસ.એમ. દત્તા વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય
 [(૨૦૦૧) ૭ એસ.સી.સી. ૬૫૯: ૨૦૦૧ એસ.સી.સી.
 (કિ) ૧૩૬૧: ૨૦૦૧ એસ.સી.સી. (એલ એન્ડ એસ)
 ૧૨૦૧]).

૨૭.૧૬. આ એવા સિદ્ધાંતો છે કે જે વ્યક્તિગત રીતે અને
 પ્રાધાન્યરૂપે સંચિત રીતે (એક અથવા વધુ) હાઈકોર્ટ દ્વારા
 કલમ ૪૮૨ હેઠળ અસાધારણ અને વ્યાપક
 અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગ માટેના આદેશો તરીકે ધ્યાનમાં
 લેવા જોઈએ. જ્યાં ગુના માટે તથ્યાત્મક પાયો નાખવામાં
 આવ્યો હોય, ત્યાં કોર્ટોએ કાર્યવાહી રદ કરવામાં અનિરુદ્ધ
 દાખવવી જોઈએ અને ઉતાવળ કરવી જોઈએ નહીં, ભલે

એવા આધાર પર કે એક અથવા બે ઘટકો જણાવવામાં
આવ્યા નથી અથવા જો ગુનાની જરૂરિયાતોનું નોંધપાત્ર
પાલન થતું હોય તો તે સંતોષાતા નથી."

૧૨. કૈલાશ ચંદ્ર અગ્રવાલ અને અન્ય વિરુદ્ધ યુ.પી. રાજ્ય અને અન્ય
(તારીખ ૦૬/૦૮/૨૦૧૪ ના રોજ નક્કી થયેલ ક્રિમિનલ અપીલ નં.
૨૦૫૫/૨૦૧૪) માં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"૯. અમે એફ.આઈ.આર. અને ફોજદારી ફરિયાદ વાંચી
છે. એફ.આઈ.આર. માં અપીલકર્તાઓના નામ આપવામાં
આવ્યા નથી અને ફોજદારી ફરિયાદમાં તેમને કોઈ ચોક્કસ
ભૂમિકા આપ્યા વિના તેમના નામ આપવામાં આવ્યા છે.
અપીલકર્તાઓનો ફરિયાદ કરનારના પતિ સાથેનો સંબંધ
દૂરનો છે. કંસ રાજ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય
[(૨૦૦૦) ૫ એસ.સી.સી. ૨૦૭] માં અવલોકન
કરવામાં આવ્યું હતું:-

"૫.....જો કે, દહેજ મૃત્યુની બાબતોમાં મૃતક
પત્નીઓના સાસરી પક્ષના તમામ સંબંધીઓને
સંડોવવાની વૃત્તિ વિકસી છે, જે જો પ્રોત્સાહિત કરવામાં ન
આવે તો, વાસ્તવિક ગુનેગારો વિરુદ્ધ પાટા ફરિયાદપક્ષના

કેસને અસર કરે તેવી શક્યતા છે. મહત્તમ લોકો માટે સજા મેળવવાના તેમના અતિ ઉત્સાહ અને ચિંતામાં, મૃતકના માતા-પિતા અન્ય સંબંધીઓને સંડોવવા માટે પ્રયત્નો કરતા જોવા મળ્યા છે જે આખરે વાસ્તવિક આરોપીઓ વિરુદ્ધ પણ ફરિયાદપક્ષના કેસને નબળો પાડે છે જેવું હાલના કેસમાં બન્યું હોય તેવું લાગે છે."

આમ, કોર્ટે ચોક્કસ સામગ્રી વિના દૂરના સંબંધીઓને સમન્સ જારી કરવામાં સાવધ રહેવું જોઈએ. માત્ર પતિ, તેના માતા-પિતા અથવા વધુમાં વધુ પરિવારના નજીકના સભ્યો પાસેથી દહેજની માંગણી કરવાની અથવા પત્નીને હેરાન કરવાની અપેક્ષા રાખી શકાય છે પરંતુ દૂરના સંબંધીઓ પાસેથી નહીં, સિવાય કે આવા દૂરના સંબંધીઓ વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલા આરોપોને સમર્થન આપવા માટે મૂર્ત સામગ્રી હોય. કોઈપણ ચોક્કસ ભૂમિકા અને આવી ભૂમિકાને સમર્થન આપતી સામગ્રીના અભાવે દૂરના સંબંધીઓના માત્ર નામ આપવા તેમને સમન્સ કરવા માટે પૂરતા નથી.

૧૦. ફોજદારી ફરિયાદમાં કાર્યવાહી રદ કરવા માટેના પરિમાણો જાણીતા છે. જો ટ્રાયલ કરવા યોગ્ય મુદ્દાઓ હોય, તો કોર્ટ વિરોધી

સંસ્કરણોની સરચાઈમાં જાય તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવતી નથી પરંતુ જ્યાં પ્રથમ દ્રષ્ટિએ ફોજદારી કાર્યવાહી કોર્ટની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ હોય, ત્યાં રદ કરવાનું અધિકારક્ષેત્ર વાપરી શકાય છે. કે. રામકૃષ્ણ અને અન્ય વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય અને અન્ય [(૨૦૦૦) ૮ એસ.સી.સી. ૫૪૭], પેપ્સી ફૂડ્સ લિમિટેડ અને અન્ય વિરુદ્ધ સ્પેશિયલ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ અને અન્ય [(૧૯૯૮) ૫ એસ.સી.સી. ૭૪૮], હરિયાણા રાજ્ય અને અન્ય વિરુદ્ધ ચૌધરી ભજન લાલ અને અન્ય [(૧૯૯૨) સપ્લિ ૧ એસ.સી.સી. ૩૩૫] અને અસ્મથુનિસા વિરુદ્ધ એ.પી. રાજ્ય જેનું પ્રતિનિધિત્વ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર, એ.પી. હાઈકોર્ટ, હૈદરાબાદ અને અન્ય દ્વારા કરવામાં આવે છે [(૨૦૧૧) ૧૧ એસ.સી.સી. ૨૫૮] નો સંદર્ભ લઈ શકાય છે."

૧૩. હાલના કેસમાં ફરિયાદ નીચે મુજબ છે:

"સાહેબ, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે મારા લગ્ન ૧૮/૧૧/૨૦૦૮ ના રોજ સિદ્ધાર્થ પારખ પુત્ર માણક ચંદ પારખ, રહેવાસી સરાફા બજાર, રાધા કૃષ્ણ માર્કેટની સામે, ગ્વાલિયર સાથે હિન્દુ વિધિ અને રિવાજો મુજબ થયા હતા. લગ્નમાં મારા પિતાએ તેમની ક્ષમતા મુજબ સોના અને ચાંદીના દાગીના, રોકડ રકમ અને ઘરવખરીનો

સામાન આપ્યો હતો. લગ્ન પછી જ્યારે હું મારી સાસરીમાં ગઈ ત્યારે પરિવારના સભ્યો દ્વારા મારી સાથે સારી રીતે વર્તવામાં આવ્યું હતું. જ્યારે બીજી પ્રસંગે હું મારી સાસરીમાં ગઈ ત્યારે મારા પતિ, સસરા અને સાસુએ મને દહેજ લાવવા માટે હેરાન કરવાનું શરૂ કર્યું અને કહેવા લાગ્યા કે મારે મારા પિતા પાસેથી રૂ. ૨૫-૩૦ તોલા સોનું અને રોકડા રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦/- લાવવા જોઈએ અને તો જ તેઓ મને ઘરમાં રાખશે નહીંતર નહીં. આ કારણે મારા પતિ મને માર પછા મારતા હતા અને મારા સસરા અને મારા સાસુ મને મહેલામાં મારીને ત્રાસ આપતા હતા. આ સંબંધમાં હું મારા પિતા કુંદનમલ ઓસ્વાલ, મારી માતા શ્રીમતી પ્રેમ લતા ઓસ્વાલ, કાકા અશોક રાય શર્મા અને કાકા વેદ પ્રકાશ મિશ્રાને સમયાંતરે જણાવતી હતી. તારીખ ૦૨/૦૪/૨૦૧૦ ના રોજ મારી સાસરીના પરિવારના સભ્યોએ મને મારા ભાઈ દીપક સાથે ગંજ બાસોડામાં મારા માતા-પિતાના ઘરે બળજબરીથી મોકલી દીધી હતી. તેઓએ મારા કપડાં અને દાગીના છીનવી લીધા અને તેમની પાસે રાખ્યા. ત્યારથી આજદિન સુધી મારા પતિ મને ટેલિફોન પર હેરાન કરે છે અને મને લેવા આવ્યા

નથી. લાચાર થઈને, હું તમારી સમક્ષ આ અરજી કરી રહી છું. સાહેબ, એવી અરજ છે કે પતિ સિદ્ધાર્થ પારખ, મારા સસરા માણક ચંદ પારખ અને મારા સાસુ શ્રીમતી ઈન્દિરા પારખ વિરુદ્ધ દહેજની માંગણી બદલ મને ત્રાસ આપવા બદલ કાર્યવાહી કરવામાં આવે."

૧૪. ફરિયાદ વાંચવાથી, એવું માની શકાય નહીં કે જો આરોપો સાબિત થયેલા ગણવામાં આવે તો પણ કોઈ કેસ બનતો નથી.

૧૫. સામાવાળા નંબર ૨ અને તેના માતા-પિતા વિરુદ્ધ ફરિયાદ કરનારને હેરાન કરવાના આરોપો છે જેણે તેને સાસરી છોડવા માટે મજબૂર કરી હતી. અત્યારે પણ તે સાસરીથી અલગ રહેવાનું ચાલુ રાખે છે કારણ કે તેને સાસરીમાં સુરક્ષા અને સલામતી અને યોગ્ય વાતાવરણના અભાવની આશંકા છે. અપીલકર્તાને વાસ્તવમાં હેરાન કરવામાં આવી છે અને તેની સાથે ફૂરતા કરવામાં આવી છે કે કેમ તે ટ્રાયલનો વિષય છે પરંતુ આ તબક્કે એમ કહી શકાય નહીં કે કોઈ કેસ બનતો નથી. આમ, ટ્રાયલ પહેલાં કાર્યવાહી રદ કરવી અનુમતિપાત્ર નથી.

૧૬. હાઈકોર્ટના જજમેન્ટમાં જે નિર્ણયોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે તે ભિન્ન છે. નીલુ ચોપરામાં, પતિના માતા-પિતા ખૂબ વૃદ્ધ હતા. પતિ રાજેશનું મૃત્યુ થયું હતું અને મુખ્ય આરોપો માત્ર તેની સામે જ હતા. આ કોર્ટને અન્ય

આરોપીઓ વિરુદ્ધ કોઈ સચોટ સામગ્રી મળી નથી. મનોજ મહાવીરમાં, આ કોર્ટ સમક્ષ અપીલકર્તા આરોપીની પુત્રવધૂનો ભાઈ હતો જેણે અગાઉના ૪૯૮-એ કેસની પેન્ડન્સી દરમિયાન દાગીનાની ચોરી માટે આરોપી વિરુદ્ધ કેસ નોંધાવ્યો હતો. આ કોર્ટને સદર કેસ વાહિયાત જણાયો હતો. ગીતા મેહરોત્રામાં, કેસ પતિના ભાઈ અને બહેન વિરુદ્ધ હતો. પક્ષકારો વચ્ચે છૂટાછેડા થઈ ગયા હતા. સદર કેસો રદ કરવાના સિદ્ધાંતો કે જેનો ઉપર ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે અને તે કેસોની હકીકતોને લાગુ કરવામાં આવ્યા છે તેનાથી આગળ કોઈ અવિરત નિયમ ઠેરવવાનો હેતુ ધરાવતા નથી કે તે રીતે વાંચી શકાય નહીં જે ભિન્ન છે. હાલના કેસમાં હકીકતનું માળખું સદર કેસો કરતા અલગ છે. સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતો લાગુ કરતા, એવું માની શકાય નહીં કે આરોપીઓ વિરુદ્ધ કોઈ ટ્રાયલ કરવા યોગ્ય કેસ નથી.

૧૭. તે મુજબ, અમે આ અપીલ મંજૂર કરીએ છીએ અને હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલ વાદગ્રસ્ત આદેશ રદ કરીએ છીએ.

અપીલ મંજૂર.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used

for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.